

מסורת הש"ס

(א) [לעיל כא: ט] (ז) [ז'ל
הסלמה], (ח) [ז'ל פסוק],
(ד) [לעיל ה: א], [לעיל
י: כ: מנחות ט]. קישור:
ל: סוטה מא: א. (ו) עינין
5: [ושם חסד ר' אלעזר],
(ז) ר"ה ו. ונחמט ט:;
(ח) סוטה ב, ט. רש"ל מ"ז,
(י) סוטה ב, מ"ק יח: ע"ש,
(כ) יבמות סג: (ז) רש"ל
מ"ז, (ט) חמש מינות של
שלם אומות וירק כ"ל,
(ז) מ"ק יז: א.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ווי וכו'
שלו הס"ד וחל"כ מה"ד
מה העמודים 6:;
(ב) ד"ה ולא התירו וכו'
וישאלה ס"ד וחל"כ מה"ד
מבקשין ממנו ממין
שבשיל דררו את הגדול:

מוסף רש"י

הובא בסוף החסכת.

תורה אור השלם

- ובימי ארתחששתא
כתב בשלם מתורת
סבאל ושאר קבוציו על
ארתחששת מלך פרס
והכתב הושפך קתוב
ארמית והתרגום ארמית
עורר ד א
- אין עילין כל הסימני
מלבא ולא כהלין כתבא
למקרא ופשרה לרועין
למלכא: דינאל ה ה
3. ויהי כשבתו על
כסא ממלכתו וקתב לו
את משנה התורה והוא
על כפר מלפני הברית
הקדש: דברים יז ה
4. שבו המידות
אסירי התקוה לב היום
מגיד משנה אשיב לך:
זכירה ט יב
- ועמדין עשרים
ואדריגה עשרים ונחשת
וי העמדים והשקיהם
שמות כו י
- וקראו ספרי המלך
בעת הדין הדין
השלישי הוא הדין שכן
בשלושה ועשרים בו
הכתב ככל אשר צוה
מדיני אל היהודים ואל
האשרדופנים והפסול
ועשרי המדינות אשר
מהדו ועד כוש שבע
ועשרים ומאה מדינה
מדינה ומדינה כהנה
ועם יודים כלשבו
ואל היהודים כהנה
וכלשונם: אסתר ח ט
7. שויתי יי לגדי תמיד
כי מימיני יא אמוט:
- התלים טו ה
8. ויהי כתבא די רש"י
מנא מנא תתל פרסין:
דנה פשר מלכא מנא
מנא אלקא מלכותך
התקלה: תקל תקלה
במאונא והשתבת
חסי: פרס פריסת
מלכותך ויהיבת למדי
פרס: דינאל ה הכ-כח
9. שום תפסין עילין מלך
אשר יבהי יי אלקה בו
מקרב אינך תפסין עילין
מלך לא תוכל לתל
עילין איש קברי אשר לא
תקוה הוא: דברים יז ט
10. והמלך דוד וכן כו

וכתב הנשטון. כתב שנשתנה והאי קרא בעורא כתיב שהיו כותבין דימיו כתב משונה שנשתנה ע"י מלאך שכתב מנא מנא תקל ופרסין דימיו
דינאל כתב דארמית ולשון ארמית ואומר לא כהלפין כתבא למיקרא (דכיון שחטאו) לא היו יכולין לקרות כתב שכתב המלאך דימיו בלשון והיו
שם יהודים הרבה ש"מ נשתנה להם אותו כתב בלשון היום: **את משנה הסורה.** רמז לנו משה רבינו שכתב דימיו עמדי להשתנות מן
עברי לאשורית שנתן להם דימיו דינאל וכן עורא וכתב זו את הסורה בכתב אשורית: **בכתב זה נשתנה סורה לישראל.** דימיו משה ולמה לא
כהלפין כתבא למיקרא דכיון שחטאו
בבית ראשון וזכו את הסורה נהפך
להם לרועץ לשון תרעץ אויב (שמות
טו) ששכחוהו: שזבו לציורו. לעיר
מזכר שלכם לירושלים ואבית שני קא
מתנבא: גם היום מגיד משנה. מה
שכתבת את משנה הסורה הזאת:
אשיב לך. אחזיר לך מה שכתבת את
משנה הסורה הזאת: ווי העמודים.
יתדות כסף העשוין כמין אונקלות
וקציעום בעמודים שצבם מוחצין
לוללות קלעי החצר והמסך וכל
אונקלות דומין לוויין. אלמא דימיו משה
עשוין הוויין כגון שלנו: (ו) **העמודים**
לא נשמו ל"ג לה בתוספתא [פ"ד] ה"ג
בתוספתא [סס] **מה נשום לא נשמה**
דהא ד"ה בלשון הקודש נלמרה
ועדין בלשון הקודש היא: כמו
קמיע. קמיע בכתב דק שהיא קלה
לשאת: שו"ת ה' לנגדי. סיפיה
דקרא כי מימיני כל אמוט דוד
המלך על שם ספר תורה שזוירעו
אמר: **לא נשמה כל עיקר.** משמע
לא נשתנה מהם כלל דהא עליה דר'
אתי לאיפלוגי. ומאי לא כהלפין כתבא
למיקראי: **יעם.** בל"מ ב"ש מנא מנח
את זו וכתב מה שצדד במקום מ"ס
כותב יו"ד הסמוכה לה ובמקום נוי"ן
כותב ע"מ"ת ובמקום אל"ף כותב מ"י:
פרסין. שתי פריסות משמע ווי
היא פריסת מלכותו ויהיבת למדי
פרס: **ממסום ננקי אלנך.**
עשן (ט) שלם מינות של חמשה
אומות לירק אומות הראשונות של
כל תיבה ועשן תיבה אחת ואחר כך
לירק השניות ושלישיות: **גב' אסירי**
לי. שכתב נשאתי שמונה עשרה:
הסריה לננא נפשיה נשלמא נקט.
כהגונג חסך שלמו מונא מקום
לגונג מחוק עמנו בענוה כלש
שלוס. כלומר מפני שזקנת ומשש כחך
אתה אומר שאני אסורה לך: **קנשה**
כס שבע. שבע עליה י"ג בלשון
ומקנשת בין תשמיש לתשמיש ובמקרא
זה כתובים שלש עשרה מינות ומצא
שם שבע אל המלך החסרה והמלך
זקן מאלד ואבישג השנונית משרת
את המלך: **הסירו לו יחד.** עם
אבישג ואע"פ שנאמר יחוד של פניה:
ולא הסירו לו נגשה. אחת מ"ח
וישאהו (ט): אור חשך באהלו. בשביל
אהלו ואין אהלו אלל אשתו:
יערו לעדי אונו. צמריה כתיב:

עצורי

אדם שמתה אשתו בימיו עולם חשך בעדו שנאמר ²⁰ **אור חשך באהלו ונרו עליו ידעך ר' יוסי בר חנינא אמר**
פסיעותיו מתקצרות שנאמר ²¹ **יערו צעדי אונו רבי אבהו אמר עצתו נופלת שנאמר** ²² **ותשליכהו עצתו אמר רבה**
בר בר חנה אמר רבי יוחנן ²³ **קשה לווינום כקריעת ים סוף שנאמר** ²⁴ **אלהים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים**
בכושרות (ט) (אל תיקרי מוציא אסירים אל תיקרי בכושרות אלא ככי ושירות) איני והאמר רב
יהודה אמר רב ²⁵ **ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני לא קשיא הא בזווג ראשון**
הא בזווג שני א"ר שמואל בר נחמן לכל יש תמורה חוץ מאשת נעורים שנא' ²⁶ **ואשת נעורים כי תמאס מתני לה**
רב יהודה לרב יצחק בריה ²⁷ **אין אדם מוציא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה שנא'** ²⁸ **יהי מקורך ברוך ושמת מאשת**

כהן גדול פרק שני סנהדרין

כב.

עין משפט
נר מצוה

א [א] מ"י פ"ד מהל
פסלה הלכה טו מושיע
א"ר ט"ז ספ"א א' ויבד
אלפס כצרות פס"ה א' ד'
ה:;
ב מ"י פ"ב מהל' מלכס
הלכה א':
ג א"ר ט"ז ס"ג הלכה א':

רבינו חננאל

שקדמו משה ואע"פ שלא
נתנה על ידו נשתנה כתב
על ידו דכתיב וכתב
הנשטון כתוב ארמית
ומתורגם ארמית וכתוב
ולא כהלפין כתבא למיקרא
מלכל ששתנה הכתב
שזאמר וכתב לו את משנה
התורה וכתב על ספר
כתב העמוד להשתנה
ולמה נקרא אשורי שעלה
עמון מאשור ואין הלכה
כמו עוקבא דהא קיימא
כתנאי ולא כר' יוסי
אלא קיייל כך שכתב
זה ניתן למשה בסני
כדאמרין מ"ס וסמ"ך
שבליחותי בנס היו עומדין
וכן ווי העמודים ואין
הלכה כמותו שנשתנה
אלא כר' אלעזר המודעי
דאמר כתב זה לא נשתנה
כל עיקר מעולם. דר'
אלעזר המודעי לגבי הני
רב הוא וליה הלכתא
כתלמיד בחייו רב. וכן
הלכה כר' אלעזר המודעי
וקיי"ב ר' אלעזר המודעי
שזאמר משמו כי כתב
זה לא נשתנה כל עיקר
כר'. ולמה נקרא אשורי
ולמה באותיותיו וכו'
שלא עוד אלא שגם ר'
אומר בכתב זה ניתנה
תורה לישראל ר' אומר
מפני שמישרו ככתבו וכו'
ניתנה התורה לישראל
וכיון ולמאן נתפך לרועץ
מלשון תרגום יצג דרען
לכומר בקושי כמו דבר
עזר דרען וכיון ששבו
נתן לון שנאמר שבו
לביצרון אסירי התקוה גם
היום מגיד משנה אשיב
לך. א"ר שמעון חסידא
המתפלל צריך שיראה
עצמו כאילו שכניה כנגדו
שנאמר שרית ה' לנגדי
תמיד ולמאן דאמר לא
נשתנה כתב זה כל עיקר
אמאי לא כהלפין כתבא
למקרא אמר רב בגימטריא
היה כתיב ישת ישת אינך
פוג חמט. שמואל אמר
ממחום נקפי אאלך. לרב
נפיק מן א"ר ב"ש גר ים
מן. הנה מ"ס מן ים נוי"ן
מן טו ואל"ף את אחר הני
מנא. וכן כולם לשמואל
מן מ"ס ממחום נוי"ן מן
נקפי ואל"ף מן אאלך.
הרי מנא. וכן את אורא
ושתנו תיבה אחת. ר'
ישלמא אמר אנא גמיר לר'
יוחנן נפיק ליה ממטה
למעלה לרב אשי נמא
נמא קתל פורסי אור מן
אמעע את מתחלתו ואת
מסופו הרי תיבה ופתרון
כולן אחד מנא מנא תקל
ופרסין: ירושלמי וקרא
בר לוי חזיו הדברים
קל וחומר ומה אם המלך
שצריך כל ישראל עליו
חיוב לקרוא כל ימיו
הדיוטות על אחת כמה
וכמו: אין ורובין על
מסו: ולא ישיב על כסאו

ארבעים יום קודם יצירת

הוורד. ומ"מ מועיל
תפלה בתוך מ' ימים להפכו או
לזכר או לנקבה כדאמרין בצרכות
(דף טו.) מ' יום קודם יצירת הולד
אדם מתפלל על אשתו שמלד זכר
אפילו זווג רלשון מתהפך בתפלה
כדאיתא צמועד קטן (דף יח:) אין
נושאין נשים צמועד אצל מלרסין
שמא יקדמנו אחר צרחמים:
ואימא

שמואשרת בכתב רשב"א אומר משום ר' אליעזר בן פרטא שאמר משום רבי
אלעזר המודעי כתב זה לא נשתנה כל עיקר שנאמר ⁵ ווי העמודים מה עמודים
לא נשתנו אף וויים לא נשתנו ואומר ⁶ ואל היהודים בכתבם וכלשונם מה
לשונם לא נשתנה אף בכתבם לא נשתנה אלא מה אני מקיים את משנה
התורה הזאת ⁶ לשתי תורות אחת שיוצאה ונכנסת עמו ואחת שמונחת לו
בבית גניו אותה שיוצאה ונכנסת עמו עושה אותה כמין קמיע ותולה בורועו
שנאמר ⁷ שויתי ה' לנגדי תמיד ואיך היא שויתי מאי דריש ביה ההוא
מיבעי ליה כדרב חנה בר ביזנא דאמר רב חנה בר ביזנא אר"ש חסידאן ⁸ [א
המתפלל צריך שיראה עצמו כאילו שכניה כנגדו שנאמר שויתי ה' לנגדי
תמיד לר"ש דאמר כתב זה לא נשתנה מאי לא כהלפין כתבא למיקרא אמר
רב בגימטריא איכתיב להון ישת ישת איך פוגחמט מאי פריש להו ⁸ מנא
מנא תקל ופרסין מנא מנא אלהא מלכותך ⁹ (והשלמת לך) תקיל תקילתא
במאונא והשתכחת חסיר ¹⁰ (פרסין) פריסת מלכותך ויהיבת למדי ופרס שמואל
אמר ממתוס נקפי אאלך ור' יוחנן אמר אנא אנא לקת ניסרפו רב אשי אמר
גמא נמא קתל פורסין: **בתני** ¹¹ אין ורובין על סוסו ואין יושבין על כסאו
ואין משתמשין בשרכיבו: **יואין רואין** אותו כשהוא מסתפר ולא כשהוא ערום
ולא כשהוא בבית המרחץ שנאמר ¹² שום תשים עליך מלך ¹³ שתהא אימתו
עליך: **גב' אמר רב יעקב א"ר יוחנן אבישג מותרת לשלמה ואסורה לאדניה**
מותרת לשלמה דמלך היה ומלך משתמש בשרכיבו של מלך ואסורה
לאדניה דהדיוט הוא אבישג מאי היא דכתיב ¹⁴ והמלך דוד זקן בא בימים וגו'
ויאמרו לו עבדיו יבקשו וגו' וכתוב ¹⁵ ויבקשו נערה יפה וגו' וכתוב ¹⁶ והנערה
יפה עד מאד ותהי למלך סוכנת ותשרתה אמרה גינמסן אמר לה אסירת לי
אמרה ליה חסריה לגנבא נפשיה לשלמא נקיט אמר להו קראו לי לבת שבע
וכתיב ¹⁷ ותבא בת שבע אל המלך החדרה אמר רב יהודה אמר רב באותה
שעה קינחה בת שבע בשלש עשרה מפות אמר רב שמן בר אבא בוא וראה
כמה קשין גירושין שהרי דוד המלך התירו לו לייחד ולא התירו לו לגרש
א"ר אלעזר כל המגרש את אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעות
שנאמר ¹⁸ וזאת שנית תעשו כסות דמעא את מזבח ה' ככי ואנקה מאין עוד
פנות אל המנחה ולקחת רצון מידכם וכתוב ¹⁹ ואמרתם על מה על כי ה' העיד
בינך וביני אשת נעורך אשר אתה בגדתה בה והיא חברתך ואשת בריתך
א"ר יוחנן ואיתימא ר' אלעזר אין אשתו של אדם מתה אלא אם כן מבקשין
וא"ר יוחנן כל אדם שמתה אשתו ראשונה כאילו חרב בהמ"ק בימיו שנאמר
²⁰ **בן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך במגפה לא תספד ולא תבכה**
ולא תבוא דמעתיך וכתוב ²¹ **ואדבר אל העם בבקר ותמת אשתי בערב וכתוב**
²² **הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם מחמד עיניכם אמר רבי אלכסנדר כל**

נעורך

אדם משתמשין בשרכיבו ואין רואין אותו ערום ולא כשהוא מסתפר כו' ר' יוחנן סלק גבי ר' יהודה ביה שיהא נפק
לבהי בחלוקא דכיתנא א"ל חזור לבוש חלוקך דעמרא משום מלך ביפיי תחזינה עיניך כי נפק חמא ר' יוחנן ביה ססי
מפעע קסיין פיי מבקע צעים א"ל לית דין כבודך א"ל ומה נעבדי רלית מאן דישמשיני א"ל לית לך מן דישמשך לא היתה
מקבל מתחזינה תרגם רב יוסף מעוני כבכריא שמעו זאת הכהנים אמאי לית אתון לעינן באורייתא אמרין לא הוה לן ישראל
כ"י מתנאה גילין והקשיבו בית ישראל למה לא יבחנו כ"י מתנאה לכהנאי. אמר ישראל מלכא נביס כולא. וכת
המלך האדוני כי לים המשפט. פסקתם וזה יהיה משפט הכהנים עתיד אני לפרוע מכם שהכל תלוי בכם. שמע ר' יהודה
נשיאה וכעס יוסף מעוני פחד וברח וכו' א"ר יוחנן אבישג מותרת לשלמה שהוא מלך והמלך משתמש בשרכיב המלך.
אבל אדוניה הדיוט הוא ואסורה לו. ענין אבישג שאמר לרוד נסכן ואמר לה אסירת לי דהא נסבנא י"ח נשי. ואמרה ליה היא
חסדיה לנבא כו'. לומר אחת תשש סבו. ואין בו כח לנבא. ואמר חזרתני כהנא. כן אתה זקמת ואין כח להשתמש
אשה מפני כן תמאס אשתו וכו': א"ר יוחנן צריך גירושין למעלה לרוד לייחד כבניו ולהתירו לו לגרש את אשתו
אתה: כל מי שמתה אשתו ראשונה בחייו כאלו נחרב בהמ"ק בימיו שנאמר לוקח את מחמד עיניך וכתוב ותמת אשתי
בערב. ובמקדש כתיב את מקדשי גאון עוזכם. ולא עוד אלא עולם חשך בעדו שנאמר אור חשך באהלו ופסיעותיו מתקצרות